

FIETSPROJECTEN VAN DE TOEKOMST, BESCHRIJVING SUMMERSCHOOL 2023

Ontwerpend onderzoek met een centrale rol voor de fiets

Atelier Bouwmeester, 11 tot en met 22 september 2023

Met de summerschool 'Fietsprojecten van de toekomst' nodigen we studenten uit om aan de slag te gaan met projecten die een positieve impact hebben op het fietsgebruik en de publieke ruimte. Het Team Vlaams Bouwmeester en Fietsberaad Vlaanderen willen samen met de studenten een beter zicht krijgen op de kansen die een significante groei van het fietsverkeer met zich meebrengt voor de leefkwaliteit van de publieke ruimte. Wat als de fiets de mobiliteitskeuze van de toekomst wordt? Welke ruimtelijke en maatschappelijke kwaliteiten kan dat genereren? Duurzame mobiliteitsconcepten vormen een hefboom voor bereikbare, inclusieve, veilige, aantrekkelijke en klimaatbestendige steden en gemeenten. Kwalitatieve fietsinfrastructuur speelt hierin een centrale rol.

Via een beeldende transformatie van bestaande locaties, met telkens een centrale rol voor de fiets, gaan we op zoek naar de ruimtelijke en maatschappelijke kansen die het fietsen kan bieden. We werken op drie thema's die een grote impact hebben op het fietsgebruik: wonen en de fiets, het creëren van fietsroutes en het parkeren van de fiets. We verbinden aan deze zoektocht graag ook een discursief luik, via de productie van begeleidende teksten (beschrijvingen, reportages, essayistisch werk...). We willen de fietsprojecten van de toekomst immers niet enkel in beeld brengen. De beelden hebben als doel om het gesprek met lokale besturen en studie bureaus te voeden en hen uit te dagen. Welke rol en plaats heeft de fiets in het ontwerp van de publieke ruimte, de woningen en het station van de toekomst?

De studenten scheppen mogelijke toekomstbeelden rond de drie thema's: wonen, fietsroutes creëren, en parkeren, en dit telkens vanuit bepaalde invalshoeken (kernversterking, sociale cohesie, inclusie, ontmoeting, klimaatadaptatie, ontharding,...). Ze vertrekken daarbij van foto's van bestaande locaties en inspirerende presentaties met inhoudelijke input over de drie thema's. Het Team Vlaams Bouwmeester en Fietsberaad Vlaanderen leveren het fotomateriaal aan en drie experts geven presentaties over de drie thema's.

De deelnemers aan de summerschool werken in duo en worden begeleid door diverse experts en ervaringsdeskundigen. Gert Van Echelpoel en Stefan Bendiks zullen de dagelijkse begeleiding op zich nemen. Gert Van Echelpoel is graficus en kunstenaar en docent aan de Universiteit Antwerpen. Stefan Bendiks leidt het bureau Artgineering. Dit bureau ontwierp verschillende infrastructuurprojecten in binnen- en buitenland, waaronder Park Belle Vue in Leuven, dat in 2021 bekroond werd met de prijs voor 'fietsvriendelijke infrastructuur'. Bendiks werkte ook mee aan het Vademecum Fietsvoorzieningen van AWV en Fietsberaad Vlaanderen en is de auteur van het boek *Fietsinfrastructuur/Cycle Infrastructure*.

Aan elk thema werken drie studentenduo's. Per thema wordt een verantwoordelijke 'thema-expert' voorzien. De resultaten worden gepresenteerd in een tentoonstelling en voorgesteld op een studiedag in 2024, naar aanleiding van de 10de verjaardag van het kenniscentrum Fietsberaad Vlaanderen.

De drie ontwerp-thema's die onderzocht worden in de summerschool worden hieronder beschreven.

1. Ontwerp-thema 1: wonen en de fiets

We vertrekken van een bestaand woonproject in een centrumstad. Centrumsteden hebben namelijk de hoogste potentie voor verdichting en om in de toekomst het private autogebruik maximaal te beperken of zelfs te weren. De opdracht focust op het publieke domein van de wijk

of buurt, maar een detailuitwerking op niveau van een wooneenheid kan bijvoorbeeld relevant zijn om de concrete organisatie van het fietsparkeren te verduidelijken.

In de mobiliteit van de toekomst is de keuze voor de fiets evident: een keuze voor het grootste gemak. De fiets is dus snel en vlot bereikbaar vanaf de woning. Het is daarenboven erg veilig en comfortabel om in de woonomgeving te fietsen, ongeacht je leeftijd, geslacht, achtergrond, budget, gezinssamenstelling, fysieke kracht of beperkingen. Verschillende gezinnen hebben zelfs meerdere fietsen en/of fietstypes: standaardfiets, kinderfiets, fiets met fietskar, cargofiets, bakfiets, elektrische fiets, speed pedelec, ... en aangevuld met allerlei accessoires zoals kinderzitjes vooraan of achteraan de fiets, fietstassen, kratjes, ...). Voor iedereen en voor elk fietstype is het vlot parkeren van de fiets nabij de woning een evidentie.

2. Ontwerpthema 2: een fietsroute creëren voor een bestaand traject tussen kernen

Als de fiets centraal staat in de mobiliteit van de toekomst, welke ontwerp kan het fietsverkeer op een bestaand traject dan stimuleren? Hoe zorg je ervoor dat de veiligheid, het comfort én de beleving van het fietsverkeer de bepalende factoren zijn om een aantrekkelijk fietstraject te maken?

We vertrekken van een bestaand fietstraject dat een verbinding vormt tussen kernen en uiteenlopende attractiepolen. Het is een traject dat je gebruikt om van je woning naar het werk, de school, de winkel, dienstencentrum of hobby te fietsen. Het bestaat uit een combinatie van wegen met gemengd verkeer in het buitengebied of in kernen, aparte fietspaden, kruispunten of pleinen. Het bouwen van een volledig nieuwe fietsverbinding is geen optie bij deze ontwerp opdracht. We willen net bestaande infrastructuur 'recyclen' en dus verder bouwen op bestaande wegen en fietspaden, omdat er dan minder extra verharding nodig is, waardoor het fietstraject sneller realiseerbaar, duurzamer, goedkoper en vlotter te integreren is in de omgeving. Wel willen we bestaande barrières voor fietsers en voetgangers wegwerken en het fietstraject aantrekkelijker maken. We richten ons op het concept van de doorfietsroute (cfr. Provincie Vlaams-Brabant) en op het traject dat gelegen is tussen de kernen, dus het buitengebied, en niet binnen de kernen. We focussen voor deze ontwerp opdracht op stopplaatsen en kruispunten op deze trajecten. Ook deze kunnen een opwaardering krijgen als ontmoetingsplekken en afspraakpunten. Misschien kunnen ze nieuwe activiteiten aantrekken of inspelen op toeristische waarden of waardevolle natuur?

Het 'hergebruiken' van de bestaande trajecten is belangrijk, maar er kunnen plaatselijk wijzigingen gebeuren zoals toevoegen, verplaatsen, verwijderen,... om de fietskwaliteit en aantrekkelijkheid van de fietsverbinding sterk te verbeteren, zoals:

- Missing links realiseren
- Plaatselijk herleggen van het fietstraject
- Aparte fietsinfrastructuur omzetten in gemengd verkeer of omgekeerd
- Ingrepen om de leesbaarheid en de veiligheid van de fietsroute te verbeteren, zowel op segment- als kruispuntniveau
- Wijzigingen aan de voorrangregeling
- ...

3. Ontwerpthema 3: fietsparkeren in een stationsomgeving

Fietsparkeervoorzieningen zullen door de groei van het fietsverkeer een steeds belangrijker plaats innemen én betere organisatie vergen. Zeker wat betreft de combinatie fiets – openbaar vervoer zijn de groeimarge en de bijbehorende uitdagingen (waar en hoe gaan we die groei opvangen?) enorm. We hebben een stationsomgeving aan een relatief klein station geselecteerd

maar met veel fietsverkeer (als voortransport). Dit type van stationsomgeving is representatief voor veel kleinere Vlaamse steden.

De fietsparkeervoorziening van de toekomst is uitnodigend en diefstalveilig en voorkomt dat fietsen – van welke soort ook – hinderlijk zijn voor actieve weggebruikers of plaats voor groen innemen. Daarnaast zijn de vlotte en veilige bereikbaarheid van en naar het station belangrijk. De fietsparkeervoorziening ligt dicht bij het station dan de autoparking en aan weerszijden van de sporen. Ze biedt ruimte aan alle fietstypes. De fietsparkeervoorziening kan een hefboom zijn om allerlei diensten te koppelen aan de stationsomgeving, zoals een pakjesmuur, fietsonderhoud,...

De fietsparkeervoorziening van de toekomst overstijgt haar parkeerfunctie. Ze is geïntegreerd in de publieke ruimte, geeft een nieuwe dynamiek aan de stationsomgeving en speelt in op huidige maatschappelijke uitdagingen zoals kernversterking, ontharding, sociale cohesie, modal shift, klimaatverandering, ecologie,...

VOORLOPIG PROGRAMMA

Maandag 11 september 2023: Kennismaking, inleiding tot de opdracht en inspirerende lezingen. De drie ontwerpthema's worden toegelicht. De startbeelden die de bestaande toestand op de gekozen sites illustreren, worden aangeleverd. De drie experts stellen hun analyse van de bestaande toestanden voor. De sites worden verdeeld over de negen duo's.

- Voormiddag (10-12 uur): Kennismaking en inleiding
 - presentatie door Erik Wieërs, Vlaams Bouwmeester en Wout Baert, programma-manager Fietsberaad Vlaanderen: 'fietsprojecten van de toekomst' + toelichting van de drie ontwerpthema's en sites.
 - Inleiding en toelichting beelden per site door Gert Van Echelpoel (UAntwerpen)
 - Verloop en werkwijze summerschool 'Fietsprojecten van de toekomst' door Stefan Bendiks
- Lunch (12-13 uur)
- Namiddag (13-17u): inspiratie aan de hand van bestaande initiatieven / onderzoeken (sprekers nog te bevestigen)
 - Presentatie ontwerpthema 1
 - Presentatie ontwerpthema 2
 - Presentatie ontwerpthema 3
 - ...
 - Napraten met drink

Dinsdag 12 september 2023: De studenten bezoeken en documenteren elk hun site met de vraag tegen woensdagmiddag per site een eerste insteek te presenteren.

Woensdag 13 september 2023: In de voormiddag wordt er gewerkt in het Atelier Bouwmeester. De studenten bereiden hun eerste korte presentatie voor. In de namiddag presenteren de studentenduo's elk hun eerste ideeën. Ook een eerste idee van verbeelding (referentiebeelden / concepten / schetsen / composities / 3D-model) wordt toegelicht aan experts.

- Voormiddag (10-12 uur): atelierbegeleiding, Gert Van Echelpoel en Stefan Bendiks
- Namiddag(13-18u): presentatie aan experts
- Avond (19-21 uur): mogelijkheid tot verder werken

Donderdag 14 september 2023: In de voormiddag wordt er gewerkt in het Atelier Bouwmeester onder begeleiding van Gert Van Echelpoel, graficus en kunstenaar en docent aan de Universiteit Antwerpen. In de namiddag worden de studenten begeleid door Stefan Bendiks, directeur van Artgineering.

- Voormiddag (10-12 uur): atelierbegeleiding, Gert Van Echelpoel
- Namiddag (13-18u): atelierbegeleiding Stefan Bendiks
- Avond (19-21 uur): mogelijkheid tot verder werken

Vrijdag 15 september 2023: In de voormiddag wordt er gewerkt in het Atelier Bouwmeester onder begeleiding van Gert Van Echelpoel. De namiddag onder begeleiding van Stefan Bendiks.

- Voormiddag (10-12 uur): atelierbegeleiding, Gert Van Echelpoel
- Namiddag (13-18u): atelierbegeleiding Stefan Bendiks en Stefan Bendiks

Maandag 18 september 2023: Er wordt de ganse dag gewerkt in het Atelier Bouwmeester. Feedback van vorige atelierbegeleiding wordt verwerkt. In de namiddag is Vlaams Bouwmeester Erik Wieërs aanwezig.

- Voormiddag (10-12 uur): atelierbegeleiding, Gert Van Echelpoel
- Namiddag (13-18u): atelier begeleiding Stefan Bendiks en Vlaams Bouwmeester Erik Wieërs
- Avond (19-21 uur): diner op restaurant

Dinsdag 19 september 2023: In de voormiddag wordt er gewerkt in het Atelier. De studenten finaliseren hun beeld en presenteren dit aan de experts.

- Voormiddag (10-12 uur): atelierbegeleiding, Gert Van Echelpoel
- Namiddag (13-18u): presentatie aan experts
- Avond (19-21 uur): mogelijkheid tot verder werken

Woensdag 20 september 2023: Er wordt de ganse dag gewerkt in het Atelier Bouwmeester. De feedback van de experts wordt verwerkt. De scenografie voor de tentoonstelling in het Atelier Bouwmeester wordt verder uitgewerkt. 's Avonds worden de definitieve 'fietsprojecten van de toekomst' digitaal ingediend.

- Voormiddag (10-12 uur): atelierbegeleiding, Gert Van Echelpoel
- Namiddag (13-18u): atelierbegeleiding Stefan Bendiks
- Avond (19-21 uur): mogelijkheid tot verder werken
- Deadline inleveren materiaal (digitaal)

Donderdag 21 september 2023: In de voormiddag worden de beelden afgedrukt, in de namiddag worden de negen fietsprojecten van de toekomst opgesteld in een tentoonstelling in het Atelier Bouwmeester.

- Namiddag (13-18u): opstellen tentoonstelling in het Atelier Bouwmeester
- Avond (19-21 uur): opening tentoonstelling + drink

De deelname aan de summerschool is gratis. Enkel op maandag 11 september wordt een lunch aangeboden en maandagavond 18 september een diner. Deelnemers zorgen zelf voor een laptop met de nodige software.